

Az Operabál fantomja

NICK ELSDORF

„*Wien ist anders*” (Bécs más) – virít nagy táblákon a város határában, tudatva minden belépővel: ez kérem itt a béke és kultúra szigete. Hogy nagynéha pukkan egy-egy bomba a megszokott követségeknél? Hogy időnként Délről vagy Keletről jött menekültek holttestére lelnek elhagyott autókban? Hogy Schwechaton pár éve magyarokat is mészárolt a reptéri terror?

Hát tehetünk mi erről? – kérdezik vissza az osztrákok némi éllel. Hisz minden világváros rendőrfőnöke ujjongana örömeiben, ha birodalmában, úgy mint Bécsben, a (tisztességes) fiatal lánykák éjszaka egyedül járhatnának az utcákon. Elvéve felbukkan ugyan egy-egy *Sexualmörder*, hetekre teletömve az újságokat a rossz hírrel (fantomképét már másnap osztogatják az iskolákban). Bőrfejük itt is garázdálkodnak (véresebb akcióik után részt vehetnek a tévé értelmiségeknek szóló esti vitaműsorában). És a város közepén, a Karlsplatzon is mindig akad egy-két kóborló narokos (akikre három-négy unalomtól kábult, nyegle rendőr vigyáz). Olyat azonban még nem olvastam itt Közel-Nyugaton, hogy egy már előre gondosan halálra éheztetett gyermeket a saját szülei fojtottak volna meg, feleslegesen. Kisbalták sem röpködnek, unalmasan kevés a késelés és a gyújtogatás, no meg a bombariadó és az akasztással fenyegető névtelen levél. A bűnözők között – mondják, a világ legtermészetesebb dolga – sok az *Ausländer*, köztük a magyar. A házimesteri állásokért folyó versenyben egyelőre déli szomszédaink vezetnek, utca(seprő)hosszal.

A bécsiek legfölbjebb a hétvégi „diszkó-balesetekért” szegyenkeznek, a részegen randalírozó (vö. *randalieren*) jól szituált ifjak gázolásai fölött búsongva. „Reagan”-nek viszont csendben sokan drukoltak. Félreértés ne essék, nem a volt elnöknek, hanem annak az osztrák rablólovagnak, aki az ő maszkjában söpörté ki a fővárosban az egyik bankpénztárat a másik után. Méghozzá fényes nappal. A Waldheimet a *watch listre* helyező amerikai politikus persze ettől egy fikarcnyit sem lett népszerűbb ezen a tájon.

Mostanában a „halál angyalai (a mérgező lainzi ápolónők) kínálják itt a legfőbb beszédtemát. A botrány óriási, s mint az a város múltjához illő, a lélekbúvárok jó mélyre merülnek. Az euthanáziát nem csekély szadizmussal előadó nővérkéik cselekedeteikben nem restek kimutatni az osztrák társadalom nagy, kollektív elfojtásait: a le nem küzdött fasiszta múltat, a tekintélyelvű hagyományok ápolását (a betegek helyett), és a gondoskodó állam blöffjeit (elhasznált orvosok, kórházba taszított öregek, betegség a folyo-

són). A *Krone*, a bulvárkultúra bécsi felelőse, azonban siet a megnyugtatóssal: a „főangyal”, ismert prostituált volt, az ápolónők szabad óráikban nem vetették meg a kábítószert, és egyébként sincs olyan főváros Nyugaton, ahol hasonló skandalum ne pattant volna ki a közelmúltban. A tévében dül a vita, az aktív és passzív (ahogy itt mondják) „halálbasegítés” finom különbségeiről. Mikor szabad kapcsolni az élethosszabbító masinákat? Családom csodálkozni kezd a képernyő előtt: ha piszkos az orvos körme, ha kivénhedt lengyel mentőautók vánszorognak az utcán, ha a gyógyszerimportot „kézzel vezérlik”, és nincs is gép, amelyet kikapcsolhatnának, no meg ha a szerencsétlen páciensnek nem telik hálapénzre, vajon ezek az agyafúrt módszerek mely kategóriába sorolandók?

Az utcáról tehát szemet gyönyörködtetően hiányzik az erőszak. Hát a gyárakból? *Aber meine Damen und Herren*, tavaly egy munkás Ausztriában átlag 87 másodpercig (három mély szippantás a cigarettából) tétlenkedett harcosan. Ezt sem vadsztrájk formájában tette, az a velejéig szakszervezetesített osztrák gazdaságban nem illendő. A burgenlandi parasztok két év előtti traktoros felvonulása a magyar határon, jóllehet koreográfiáját tekintve nehezen lehetett komolyabban venni, mint egy tüzes szocreál filmpozszt, mely a kulákoknak a kolhozszervezéssel szemben tanúsított makacs ellenállásáról szól, már-már háborúnak számított e nagy társadalmi békében.

No de a bécsi egyetemistákban csak bízhat a magyar? – kérdezed, ugye, nyájas olvasó, végre már egy kis rendtelenség után vágyakozva. Gyűlésekben nincs is hiány, a jólféltűntetések azonban többnyire a tanintézetek falain belül maradnak, csak egy-két falragasz, elszemetelt röplapok jelzik létüket. Pedig az öreg bécsi egyetem – legalábbis ami rogyadozó épületeit illeti – lassacskán lezárkózik a magyar testvérehez.

S(Z)INE IRA...

A császárváros csendes. Hihetetlennek tűnik, hogy Latour nyakára egyhamar kötél kerülne. Az államférfiak most másképp távoznak. A néppárti hadügyminiszter egyelőre jól tartja magát, igaz, jelenleg nem tiszte a magyar fölkelés lefektetése. A kedélyeket azért ő is szereti borzolni: hol azzal, hogy ijesztő hangokat kibocsátó vadászgépeket telepít Stájerországba, felláztatva összes gráci nagynénünket, hol pedig azzal, hogy a legnagyobb leszerelés közepette nagy halom rakétát vásárol a Szovjetuniótól. A szociáldemokrata

belügyminiszter hálátlanabb hivatalt választott. Neki pár héttel ezelőtt kellett leköszönnie, mert belekeveredett egy gyilkosságokkal tarkított biztosítási csalásba. Egy ideig mindössze a párt elnökhelyetteseként volt szabad dolgoznia, most régi szakmájába megy vissza: közvéleménykutatóként folytatja munkáját.

Bécsből nem siet a forradalom híre Pestre március idusán. Forradalmi ifjak helyett csupán néhány zöld aktivista fordul meg időről időre magyar földön a nagy turistaáradatban, hogy tiltakozzék a környezetrongálás osztrák exportja ellen és találkozzék a mi kékjeinkkel (vö. kék lista, kék madár, „I feel blue”). Annál gyorsabban fut a magyar szingulár-pluralizmus híre Pestről Bécsbe. Az osztrák értelmiségi alig lát valamivel kevesebb (magyarul) akadozva beszélő hivatásos politikust honunkból tévéje képernyőjén, mint ahány rossz helyen parkoló hivatlan Trabantot a háza előtt. (Vigyázat: a „darabont” e tájon nem a porosz leleményesség szimbóluma.) Az újságok forró dróttal kötődnek a pesti alternatívok boszorkányműsoraihoz, s ha az ott serénykedő szakácsok közül valaki bírja Goethe nyelvét, az előbb-utóbb mikrofonközelben végzi.

S bizony a népuralom (nem összetévesztendő a néphatalommal) ragadós, még kezdeti, „verbokratikus” formájában is. Lassan már ott tartunk, hogy a közép-európai stabilitást féltők és az újabb menekültáradattól rettegők óvatos hangját Osztrákiában elnyomja a pedagógikus lelkesedés: tanuljunk demokráciát Magyarországtól! (Dagadj, kuruc kebel!) Végre egy párt – vélik itt, sokat megért *rot-schwarz* koalíciójukra sandítva –, amelyik hajlandó önként lemondani a kizárólagos hatalomról. Hellyel-közzel még a keleti szomszéd esetleges semlegességét is ízelgetni kezdik. Állíthatom, ezt már kevesebb nagyrabecsüléssel. Két „neutrino” egymás mellett. Európa közepén? – ezek a magyarok már megint el akarják lopni a show-t.

Furfangosak, annyi szent. Egyik nap Ottóval parolázunk, másnap – munkát is szüneteltetve – boldogan ünneplik ifjú déd-nagybátyja átmeneti kudarcát. Ám úgy, mintha már azt a szabadságharcot is József nádor és Románia ellen vívták volna. A tetejébe a nagy piros-fehér-zöld áradatban (vö. az egy éjszaka alatt Electronic Shoppá átvédlett búrgerlandi tehénistálló *couleur locale*-jával) egyfolytában a soron következő kék tüntetést szervezték. Egy olyan földtúrás-földhányás ellen, amelyben – állítják az osztrák (tehát piros-fehér) zöldek is – Ausztria is jócskán besározódott.*

Közép-Európában már a szimbólumokban sem bízhatunk. Ausztriában a kék a zöldek levörösöző jobboldal színe, a német republikánusokkal és nemzeti demokratákkal vállaltva előre masírozó „Szabadságpárt” védjegye. A vezér, a yuppie-imázsra törő Haider, a tűző napon sem szabadul meg (nyugat? kelet?) berlini kék sáljától. Régi-új pártjaink, figyelem! A jelvény a hajtókán nem elég, egyébként is sebesen terjed honunkban – hála neked is, nyugati

szomszéd – a színes televíziózás. Induljon hát meg a harc a színek újrafelosztásáért!

Itt, Bécsben például Vranitzky szereti a piros (bordó) nyakkendőt, alkancellárja, a néppárti Mock pedig a zöld lódent (ő, boldog ötvenes évek!, bár az anyagot – apró csip-pentés két ujjunk között – össze sem lehet hasonlítani), a stüszí kalapkát és a bőrnadrágot. Mégsem járhat állandóan a párt hivatalos színűl választott feketében.* A zöldek egyenruhája Ausztriában is a bármilyen színű nyakkendő hiánya.

BÉCSI VÉR

A színek terrorjától most vissza a terror tarkaságához. Mert valami azért csak történt tavaszélen, ami megfélemlítette Bécs népét. Igaz, a kiindulópont ez alkalommal is patinásan *wienerisch*nek tetszik. Bajosan találhatni ugyanis kedélyesebb és tradicionálisabb intézményt az évenkénti Operabál-nál.

E méregdrága táncmulatság egyike az egész nemzetet megmozgató nagy eseményeknek a Lajtán túl, talán csak a sivilágbajnokság futamaiért bolondulnak itt ennyien. Elsőbálosnak lenni utolérhetetlen vágya osztrák fiatalok száz-ezreinek (vö. *bálo*dali alternatíva tömörülés), de jönnek ide a világ minden tájáról arisztokrata és mágán családok, összeházasítandó sarjaikkal fölszerelve. (Egy páholyt már kilencvenezer schillingért is ki lehet bérelni.)

Tanulva a korábbi évek *Staatsoper* előtti tüntetéseiből, melyeket a báli fényűzés tüzelt oly mértékig, hogy néhány hevesebb elégedetlenkedőt egyenesen csendháborítás vádjával kellett bekísérni (eszes barátném jegyezte meg: benn proccolnak – kinn truccolnak), a rendezők az idén néhány száz jegyet megnyugtatóképp darabonként 2200 schillingért bocsátottak közprédára. Az Operabál elleni indulatoknak – vélte a rendőrség – tavaly kellett tetőzniük, hiszen akkor az is ott szorongott a tüntetők között, aki a felékszerezett báli anyukák derűjét még el tudta volna viselni, az estélyt jelenlétével megtisztelő államelnök biztató mosolyát már kevésbé (vö. „*Vergangenheitsbewältigung*”, azaz mit keresett Waldheim főhadnagy a háború alatt a Balkánon?).

De nem így történt. Miközben az est sztárvendége, Carreras bent azzal küszködött, hogy a *Vágyom egy nő után* ne Don José-ként intonálja, kint a rendfenntartók arcára fagyott a mosoly országa. Elfüggönyözött arcú tüntetőket láttak maguk előtt, és – mint később kiderült – nemcsak a bálelles rongyok voltak német mintájúak, hanem viselőik jó részének útlevéle is. E tény nem mérsékelte jelentősen az osztrák átlaghalandó ellenszenvét az amúgy is elfajzott testvérnek – anyának (*Muttersprache*), apának (*Vaterland*) – tekintett német néppel, ahogy itt mondják: a Pifkékkel szemben. Hogy ne lehessen teljesen Nyugat-ellenes e sovinizmus, arról a Bécsben nem mindennap szállongó Molotov-kövek gondoskodtak az importált profi anarchisták kezében.

* A kéket időközben az esővíz sem fakította Nagymaroson. Persze ezért néhány kormányzati partizán is sokat tett, amikor az „én meg itt csak robbantatok, robbantatok...” viccbéli szomorúságával folytatta a vízharcot.

* A kék-fehér valahogy nem divatos e tájon. Talán a bécsi demokraták többet tudnak a Fradi-közönség esztétikai érzületeiről, mint pesti elvbarátaik? Megnyugtató: a zöldek egyenruhája...

A rendőrök kezdetben tétován szemléltek az eseményeket (még ilyet! – sóhajtottak magukban), de amikor már lángok kezdték nyaldosni őket, megemberelték magukat. Folyt a vér, az aszfalton súlyos sebesültek heverték. Szerencsére mindenki életben maradt, mégis elviselhetetlenül sok volt ez a politikai vicsszorgáshoz nem szokott helybélieknek. Párizs, Róma és Hamburg messze van innen, vízágyút bevetés közben az osztrák tévénező Varsóban és Prágában lát leginkább.

Mi hát a teendő ilyenkor? Technikai fejlesztés? Az elit csapatok megerősítése?

—Épp most, amikor a soros politikai botrány kapcsán az osztrák sajtó a túlbuzgó állambiztonságiakról szedi le a keresztvizet? Egy újságíró fel is sorolja, mikor számíthat az ártatlan állampolgár arra, hogy a szerv kitüntető figyelemben részesíti: ha újsághirdetésben gratulál barátja születésnapja alkalmából (inkább könyvvel kedveskedem), ha külföldi újságokat fizet elő (minek tekintsük a Pravda bécsi kiadását?), ha rádió adó-vevője van otthon (csak vevő vagyok), ha egyesületet alapít (tagtársaim, népi freudisták, irány az illegális!), ha rokonai vannak az *Ostblockban* (ajaj) stb.

— Épp most, amikor nem is olyan régen a Jan Palach emlékére rendezett Vencel téri tüntetésen egész Ausztria szeme láttára terített le a rendőrségi zuhany egy idős hölgyet, és verték ki marcona járókelők a mikrofont az osztrák tévériporter kezéből?

— Épp most, amikor március 15-én a bécsi polgár ismét meggyőződhetett a mieink legendás önmérsékletéről (vö. múltfestés, csodavárás)? Hisz nemcsak a pesti rendőr maradt tétlen, hanem az itteni policáinak sem kellett megszenvednie a magyarok tavaly november 7-én felfedezett (ahogy akkor nevezték) „forradalmi bevásárlómámorát”.*

Bécs, 1989 május

* Persze ekkor még nem sejtették, hogy Pesten felparázslík a vita a magyar nemzet egy újabb – a talajgyökerekig hatoló – sorskérdéséről: vajon mely tizedmásodpercben is hagyta el *anno* az utolsó német kiskatona az ország területét? A szovjet főtisztek sietős győzelmi jelentéseinek a tervgazdaságon pallérozott agy aligha lepődik meg. De népünk, úgy látszik, már a tervalkuban sem hisz. A hosszú ünnepen saját maga óhajtott elmélyülni a vitatott történelmi részletekben. S ki ítélné el az istenadtát, ha nyomolvasás közben (ő, ti csodaszép hamisított őrsi naplók!) egészen a *Shopping City Südig* vezette az igazságkereső szenvedély?

